

Pálos Rozita különös alakja és különleges színfoltja a 20. századi magyar lírának. Kis faluban, Bakonyszombathelyen született (1926-ban), ősei a 18. században idáig futó lengyelországi menekültek. Eredeti neve Pawelce Rozália, szülei olvasott, érzékeny parasztemberek. Bakonyi kistélepüléseken, majd szülőfalujában tanított egész életében. Csaknem ötvenéves, amikor első kötete – *Úton*, 1975 – megjelent (holott már tizenegy éves korában elkezdte a versírást), s ezt életében még egy kötet követte (*Irgalmas szelek*, 1984). Meghalt 1985 szeptemberében.

Monostori Imre 77

Új Forrás-os levelesládából. II.

1 levél Pálos Rozitától

Az *Új Forrás* alapító szerzői közé tartozik. Három verssel szerepel az akkor még *Forrás* című, évente háromszor megjelenő antológia legelső számában 1969 tavaszán. S rögtön egy kuriózzal is: Weöres Sándor neki írt verssoraival, *Pálos Rozitának* címmel. (Ez a vers a Weöres-összegyűjtöttben nem szerepel.) Idézzük fel mindenképpen. Így szól: „Emlékszem, / Bakonyszombathelyen / eleven / orgonásípok: kemény férfiak / és hatalmas erdei fák / éneklik / az örök / Alleluját.” Weöres Sándor 1970-ben kapott Kossuthdíjat, majd meghívta magukhoz Rozitát. „Észrevettem – mesélte ő később – , hogy nehezen indul a beszélgetés. Már-már búcsúzkodtam, mikor Weöres Sándor azt mondta Károlyi Amynek: ‘Légy szíves, hozd be a Rozita részét!’ [...] Elém tettek egy köteg pénzt. Tízezer forintot. A meglepetéstől csaknem elájultam. Szalaggal volt átkötve. Kék szalaggal? Soha életemben nem volt addig annyi pénzem. Máig sem tudtam szívem szerint megköszönni. Az öreg házat patyolat fehérre, az ablakfákat kékre festettem abból a pénzből.” (*Etűdök kétkben*. Kádár Péter riportja. *Új Forrás*, 1980/1., február.)

Egy ideig szerényen: évente egy számban, ám folyamatosan jelen van a lapban. Aztán történt valami súlyos törés: 1972 és 1975 között – négy éven át – egyetlen verssel sem szerepel. A hallgatás (szakítás?) okát ma már nem tudjuk kideríteni. A kötetéről közölt kritika (1975/2., nyár) után egy évvel tért vissza az *Új Forráshoz*. Itteni két versét a róla szóló értékelő „arcképvázlat” követi (1976/2., nyár). Ettől kezdve már minden egyes évben jelentek meg versei, egészen haláláig.

Költőként íz-ig-vérig modern. A gondolkodása szerint is. A lélek rezdüléseire figyelő alkat. A jobbak számon tartották, tudták, hogy kicsoda, s hogy mit ér költészete. Emberként éppoly kiváló volt, mint amilyen jó költő. Érzékeny, figyelmes, mélyen érző. Payer István főszerkesztőnk hirtelen halála föl-kavaróan érintette. Verses fohással búcsúzott tőle. *Utószó*. *Payer Istvánnak*:

„jaj hová / zuhanok / függőnján / a gyásznak // mélynél mélyebb / vizek alá / halálok / hullámgyűrűi alatt” (1984/4., augusztus).

Ekkortájt barátoktunk össze. Jellegzetes lapocskáin világoskék tintával írt mindig. 1984 decemberében neki is átadtuk az *Új Forrás* nívójutalmat.

78 A lapban ugyanekkor három versét és Kovács Lajos kritikáját közöljük az *Irgalmas szelek* című, második verseskötetéről (1984/6., december). Sokat betegeskedett már. Egyszer-kétszer meglátogattam. Közeli rokona, a Bakonyszentkirályon élő Jánni Ottó tájékoztatott a fejleményekről. Rozitát – kívánsága szerint – ebben a faluban temették el 1985. szeptember 17-én. Kívánsága volt a teljes diszkréción – amolyan hírzárlatféle – is: már csak a friss sírhalomhoz értem oda, talán két nap múlva. Ottó, a hű rokon azt írta levelében: „Mosolyogva távozott...”

Az 1985-ös decemberi számunkban reá emlékeztünk. Főlevenítem utolsó találkozásunkat, öt versét hozzuk (az első kötetéből csempésztük be – még a tudtával és beleegyezésével, sőt tetszett neki a csíny), s közöljük a rokon lelkű sorstárs, Holló András emlékező kisesszójét, melyet e mondatokkal zár: „Fehér lepkéket látok gyülekezni Pálos Rozita feje fölött. Ő azt hiszi, egyszerű beavatás, de mi tudjuk: visszavonhatatlan isteni áldás veszi kezdetét.”

Az 1987. áprilisi *Új Forrás*ban átfogó tanulmányt közlünk Böröndi Lajostól Rozita költészetéről. A könyvhétre – Cs.Varga István válogatásában és szerkesztésében, Jánni Ottó utószavával – *Hazatérés* címmel megjelentetjük válogatott verseit. A bevezető tanulmányt Vasadi Péter írta. A kötetet 1987. június 1-jén (Vasadi 61. születésnapján) a könyvhét megyei megnyitójaként – Rozita színész barátnője, Venczel Vera szereplésével – a bakonyszombathelyi művelődési házban mutatjuk be. Vasadi itt elmondott értékelését az októberi számunkban hoztuk. Néhány mondatát idézzük. „Halk hangú költőként tartják őt számon, ami alapján igaz is. De vannak e költészetnek nagyon is bátor kicsengései, derűs hétköznapijai, fojtott réműlete, elkendőzött sikolyai és nagy-nagy örömei s talán mindenekelőtt biztos látása – látomása is! –, eleven belső mozgása. Látja az emberi lét lényegét, folyamatát és mibenlétét. A költő szívében a hitéből eredő dráma feszül, tehát nem olcsó képzeltetés, hanem dráma, amelynek legfőbb tétje a végtelen jóval, jóssággal való azonosulása vagy azonosulásának elvesztése, eltévesztése.” (A bemutató műsort a tatabányai megyei könyvtárban megismételtük.)

Halálának 25. évfordulója is elmúlt, illendő emlékeznünk rá. Ide írjuk egyik, kötetbe nem került korai versének néhány sorát.

*A város tőlem messze van.
Hegy alatt élek magam.
Hallgatom a pinty énekét
este itt. Nappal ábécét
tanítok. Eledelem rizs.
Lelkem tiszta friss.*